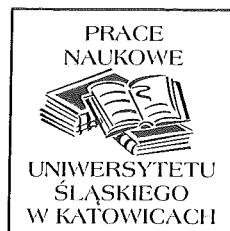

Między recentywizmem a etyką prostomyślności

Księga jubileuszowa
z okazji 70. rocznicy urodzin
Profesora Józefa Bańki

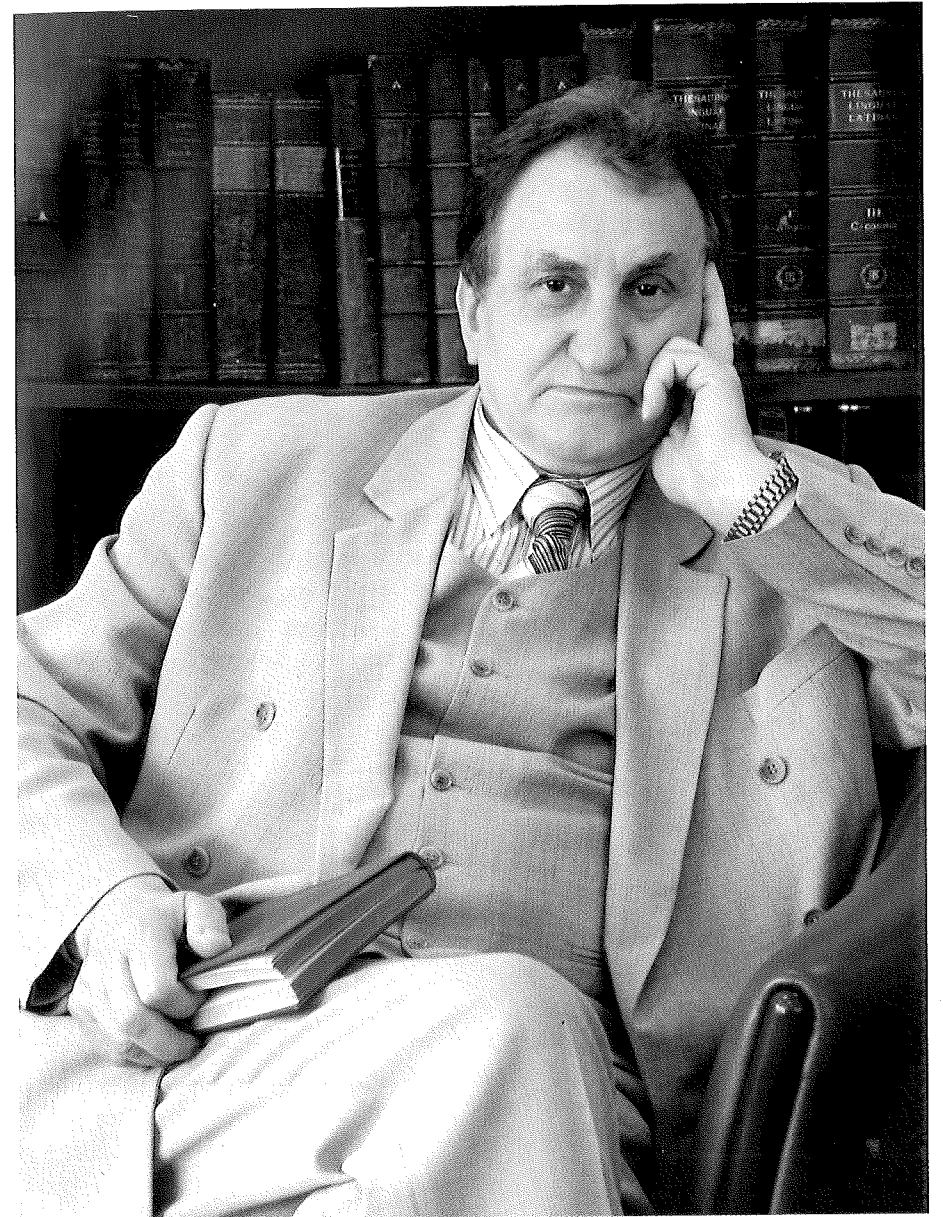
NR 2301

Między recentywizmem a etyką prostomyślności

Księga jubileuszowa
z okazji 70. rocznicy urodzin
Profesora Józefa Bańki

pod redakcją
PIOTRA SKUDRZYKA
przy współpracy
GRZEGORZA MITROWSKIEGO

Recenzent
LESZEK GAWOR

Otwarcie księgi

Każdy kolejny jubileusz człowieka jest spojrzeniem na jego dotychczasowy dorobek i poziom, na jaki wzniósł się na danym etapie swej życiowej drogi. Jubileusz czczony w tej księdze dotyczy etapu życia, który charakteryzuje się osiągnięciem niezwykle wysokiego poziomu doświadczenia zawodowego. W tym momencie życia człowiek patrzy bodajże z najwyższego punktu na rozmiar, możliwości, powab i problemy swego zawodu. W szczególności dotyczy to intelektualisty.

Siedemdziesięciolatkowie intelektualści to bardzo atrakcyjni mężczyźni (kobiety również, ale tu mówimy o jubileuszu mężczyzny). W ostatnich latach piszący te słowa mieli okazję bezpośrednio zetknąć się, obserwować, a w niektórych wypadkach rozmawiać z bardzo sławnymi filozofami wówczas w tym mniej więcej wieku. A należą do nich Richard Rorty (rocznik 1931), Charles Taylor (1931), Jacques Derrida (1930), Leszek Kołakowski (1927), Zygmunt Bauman (1925), Władysław Stróżewski (1933), Henryk Skolimowski (1931), Zbigniew Kuderowicz (1931). Żywość umysłu, śmiałość i dobitność wypowiedzi, uzupełnione spokojnym, życzliwym dystansem, charakteryzują te postacie. Te same cechy postrzegamy u Naszego Jubilata.

Jubileusz akademickiego profesora, humanisty-filozofa to nie tylko jego prywatne święto, to wydarzenie i jubileusz całego środowiska, którego profesor jest częścią. Zwłaszcza, jeżeli jest tym, kto owo środowisko współtworzył prawie od samego początku i 30 lat mu przewodził, sprawując funkcje kierownika zakładu, dyrektora i dziekana. Nie da się oddzielić dorobku jednego człowieka od dorobku ludzi, z którymi, obok czy nawet wbrew którym pracował. Zwłaszcza młodszy adepci nauk filozoficznych nie mogą oddzielić swego rozwoju i dorobku od dorobku i przykładu swych

nauczycieli. Dlatego spieszymy do Profesora z najserdeczniejszymi życzeniami zdrowia i pogody ducha, zamiast kwiatka czy butelki ofiarujemy artykuły do tej książki. Będąc gośćmi jubileuszu, wszyscy jednocześnie czujemy się w jakimś stopniu także jego bohaterami: życie Jubilata, Jego dzieła, myśli, zdania, decyzje i przygody są częścią życia każdego publikującego w niniejszej księdze; i oczywiście nie tylko jego. Mamy nadzieję, że również jakaś część każdego z nas ubogaciła osobowość Jubilata.

* * *

Księgę rozpoczyna część traktująca bezpośrednio o osobie Jubilata i Jego dorobku. Nakreślona tu została postać Profesora zarówno z perspektywy oficjalnych faktów, jak i z bardzo cennej perspektywy osobistej bliskości przyjaciół oraz współpracowników. Artykuły urozmaicają żartobliwe teksty i *Toast na cześć Jubilata* i *W sprawie anonimu*, czerpiące natchnienie z niektórych elementów rzeczywistości. Część kończą ciepłe fragmenty z recenzji *Księgi jubileuszowej...* Części II–IV grupują artykuły według obszarów badawczych, których sekwencja w znacznym stopniu oddaje sekwencję rozwoju zainteresowań Jubilata. Części V i VI są refleksją filozofów o filozofii i niektórych postaciach z jej dziejów.

* * *

Poprzedni Jubileusz Profesora obchodziliśmy dziesięć lat temu. Został wtedy podsumowany w księdze *Rozważania o filozofii „a recentiori”...*, przygotowanej przez grono współpracowników i przyjaciół Profesora, a zredagowanej przez jednego z najbardziej oddanych spośród nich – Profesora Adolfa Szoltyska. Odsyłamy Czytelnika również do tamtej książki.

Za serdeczną pomoc organizacyjną w opublikowaniu niniejszej książki składamy podziękowania Jego Magnificencji Rektorowi Uniwersytetu Śląskiego Profesorowi Januszowi Janeczkiowi, Prorektorowi Profesorowi Wiesławowi Banysiowi, Prodziekanom Wydziału Nauk Społecznych Profesorom Ryszardowi Kaczmarkowi i Bogdanowi Łomińskiemu, przewodniczącemu Rady Wydawniczej Wydawnictwa Uniwersytetu Śląskiego Profesorowi Czesławowi Głombikowi, dyrektorom Wydawnictwa – Profesorowi Markowi Pytaszowi i Pani mgr Małgorzacie Poglódek, dyrektorowi Instytutu Filozofii Profesorowi Andrzejowi Kiepasowi i zastępcy dyrektora Profesorowi Bogdanowi Dembińskiemu, dyrektorowi Oddziału Regionalnego w Katowicach Towarzystwa Wiedzy Powszechnej mgr. Piotrowi Jasiczakowi oraz opiekunowi Studenckiego Koła Filozofów mgr. Tomaszowi Pawlakowi.

Informacje o Autorach

Bartnik Czesław S., ks., prof. zw. dr hab., prof. emerytowany, Katolicki Uniwersytet Lubelski, Katedra Teologii Historycznej.

Bukowska Sonia, dr, Uniwersytet Śląski, Katowice, Instytut Filozofii, Zakład Antropologii Filozoficznej.

Czerny Janusz, prof. nadzw. Uniwersytetu Śląskiego, dr hab., prof. emerytowany, Uniwersytet Śląski, Katowice, Instytut Filozofii, Zakład Antropologii Filozoficznej.

Dura Adam A., dr, Uniwersytet Śląski, Katowice, Instytut Filozofii, Zakład Antropologii Filozoficznej.

Dyoniziak Ryszard, prof. dr hab., Krakowska Szkoła Wyższa im. Andrzeja Frycza-Modrzewskiego, Wydział Nauk o Rodzinie.

Gawor Leszek, prof. Uniwersytetu Rzeszowskiego, dr hab., Instytut Filozofii, oraz Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, Instytut Filozofii, Zakład Historii Myśli Społecznej.

Głombik Czesław, prof. zw. dr hab., Uniwersytet Śląski, Katowice, Instytut Filozofii, kierownik Zakładu Historii Filozofii Nowożytnej i Współczesnej.

Jaroń Józef, prof. nadzw. dr hab., Akademia Podlaska, Siedlce, Katedra Filozofii i Socjologii Polityki.

Jedynak Stanisław, prof. zw. dr hab., Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, dyrektor Instytutu Filozofii, kierownik Zakładu Historii Myśli Społecznej.

Kiepas Andrzej, prof. nadzw. dr hab., Uniwersytet Śląski, Katowice, dyrektor Instytutu Filozofii, kierownik Zakładu Filozoficznych Problemów Cywilizacji Współczesnej.

Koniew Władimir Aleksandrowicz, prof. dr nauk filozoficznych, Państwowy Uniwersytet w Samarze, Rosja, kierownik Katedry Filozofii Wydziałów Humanistycznych.

Kubok Dariusz, dr, Uniwersytet Śląski, Katowice, Instytut Filozofii, Zakład Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej.

Mihina František, prof. PhDr, CSc, Uniwersytet Preszowski, Słowacja, Katedra Filozofii.

Mitrowski Grzegorz, dr, Uniwersytet Śląski, Katowice, Instytut Filozofii, Zakład Antropologii Filozoficznej.

Niemczuk Maria, dr, Uniwersytet Śląski, Katowice, Instytut Filozofii, Zakład Antropologii Filozoficznej.

Radzioch Lech, dr, Uniwersytet Śląski, Katowice, Instytut Filozofii, Zakład Antropologii Filozoficznej.

Skudrzyk Piotr, dr hab., Uniwersytet Śląski, Katowice, Instytut Filozofii, Zakład Filozoficznych Problemów Cywilizacji Współczesnej.

Such Jan, prof. zw. dr hab., Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań, Instytut Filozofii, Zakład Filozofii Nauki.

Symotiuk Stefan, prof. nadzw. dr hab., Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, Instytut Filozofii, Zakład Filozofii Kultury.

Szmyd Jan, prof. zw. dr hab., Akademia Pedagogiczna, Kraków, kierownik Zakładu Filozofii Kultury i Etyki.

Szołtysek Adolf, doc. dr hab., Uniwersytet Śląski, Katowice, Instytut Filozofii, kierownik Zakładu Filozofii Systematycznej.

Szotek Barbara, dr hab., Uniwersytet Śląski, Katowice, Instytut Filozofii, prodziekan ds. dydaktycznych Wydziału Nauk Społecznych, Zakład Historii Filozofii Nowożytnej i Współczesnej.

Sztumska Bożenna, dr, Politechnika Częstochowska, Zakład Socjologii i Psychologii Zarządzania.

Sztumski Janusz, prof. zw. dr hab., Uniwersytet Śląski, Katowice, Instytut Nauk Politycznych i Dziennikarstwa, kierownik Zakładu Polityki Społecznej i Metodologii Badań Społecznych.

Sztumski Wiesław, prof. nadzw. Uniwersytetu Śląskiego, dr hab., prof. emerytowany, Uniwersytet Śląski, Katowice, Instytut Filozofii, kierownik Zakładu Filozofii Nauk Przyrodniczych.

Szumera Grażyna, dr, Uniwersytet Śląski, Katowice, Instytut Filozofii, Zakład Antropologii Filozoficznej.

Wieczorek Krzysztof, prof. nadzw. Uniwersytetu Śląskiego, dr hab., Uniwersytet Śląski, Katowice, Instytut Filozofii, kierownik Zakładu Logiki i Metodologii.

Tyburski Włodzimierz, prof. nadzw. dr hab., Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń, Instytut Filozofii, kierownik Zakładu Etyki.

Zachariasz Andrzej L., prof. dr hab., Uniwersytet Rzeszowski, dyrektor Instytutu Filozofii, kierownik Zakładu Historii Filozofii, redaktor naczelny „Pisma Filozofów Krajów Słowiańskich ΣΟΦΙΑ”.

Spis treści

PIOTR SKUDRZYK, GRZEGORZ MITROWSKI	
Otwarcie księgi	7

Część I

O osobie Jubilata

Józef Bańka jednopojawieniowy (PIOTR SKUDRZYK, GRZEGORZ MITROWSKI)	9
Bibliografia publikacji Profesora Józefa Bańki (opracowanie MARIA NIEMCZUK, TERESA SOWA)	20
WŁADIMIR A. KONIEW	
Toast na cześć Jubilata	44
JAN SZMYD	
Fajka, gwiazdy i Cogito, czyli o współzależności myśli i rzeczy	45
RYSZARD DYONIZIAK	
Niekonwencjonalny Myśliciel	58
PIOTR SKUDRZYK, GRZEGORZ MITROWSKI	
W sprawie anonimu	61
LESZEK GAWOR	
Recenzja wydawnicza <i>Księgi jubileuszowej z okazji 70. rocznicy urodzin Profesora Józefa Bańki</i> (fragmenty)	64

Część II

Antropologia i etyka

WŁADIMIR A. KONIEW	
<i>A recentiori</i> jako zasada ontologiczna, prostomyślność (<i>eutyfron</i>) jako zasada fenomenologiczna bytu ludzkiego	69

WŁODZIMIERZ TYBURSKI	
O zadaniach etyki środowiskowej	76
ADOLF SZOŁTYSEK	
Metafizyka człowieka jednopojawieniowego	86
JÓZEF JAROŃ	
Etyka prostomyślności Józefa Bańki	105
STEFAN SYMOTIUK	
O przewadze wartości negatywnych nad wartościami pozytywnymi. (Szkic programu badawczego).	119
BOŻENNA SZTUMSKA	
Wpływ tolerancji na kształtowanie postaw człowieka	127

Część III

Cywilizacja

JAN SZMYD	
Prolegomena do teorii i projektu współczesności. Z perspektywy poznawczej i aksjologicznej Józefa Bańki i Zygmunta Baumana	137
WIESŁAW SZTUMSKI	
Filozofia jednopojawieniowości	161
ANDRZEJ KIEPAS	
Podmiotowość człowieka w perspektywie rozwoju społeczeństwa informacyjnego	173
GRAŻYNA SZUMERA	
Kultura i cywilizacja w koncepcji filozoficznej Józefa Bańki	182

Część IV

Metafizyka

CZESŁAW S. BARTNIK	
Absolut w reentywizmie	195
ANDRZEJ L. ZACHARIASZ	
<i>Ens et recens convertuntur</i>	201
JANUSZ CZERNY	
Inflacyjny model Lindego w świetle teorii zdarzeń	209
DARIUSZ KUBOK	
Bezczasowa wieczność a wieczne trwanie w czasie w koncepcjach Parmenidesa, Melissosa i Platona	215
SONIA BUKOWSKA	
Czas jako dopełnienie rzeczywistości aktualnej	224

Część V

Natura myśli filozoficznej

JAN SUCH	
Dlaczego fizyka potrzebna jest filozofii?	233
CZESŁAW GŁOMBIK	
Od „filozofii wieczystej” do „filozofii klasycznej”	247
KRZYSZTOF WIECZOREK	
<i>NARR(ATOR)ENSCHIFF</i> albo Rzecz o rozumie narracyjnym	273
LECH RADZIOCH	
Uwagi o procesie samoustanawiania i kształcenia filozoficznego w interpretacji Profesora Józefa Bańki	292
ADAM A. DURA	
Od postmodernizmu i hermeneutyki do filozofowania systemowego	303

Część VI

O postaciach z dziejów filozofii

FRANTIŠEK MIHINA	
Abdukcja – część fallibilistycznej koncepcji poznania Charlesa S. Peirce’a	313
STANISŁAW JEDYNAK	
Kolebka życia a pulsy wszechświata według Aleksandra Czyżewskiego	333
JANUSZ SZTUMSKI	
Poglądy Johanna Wolfganga Goethego na źródła poznania	341
BARBARA SZOTEK	
Pozytywistyczny program filozofii polskiej jako nauki a Jan Śniadecki	349
Informacje o Autorach	361

Projektant okładki i stron działowych
GRZEGORZ NOWAK

Redaktor
MALGORZATA POGLÓDEK

Redaktor techniczny
BARBARA ARENHÖVEL

Korektor
LIDIA SZUMIGAŁA

Copyright © 2005 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 83-226-1428-4

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Nakład: 250 + 50 egz. Ark. druk. 23,0 + wkł.
Ark. wyd. 26,0. Przekazano do łamania w listopadzie 2004 r.
Podpisano do druku w lutym 2005 r. Papier offset. kl. III, 80 g
Cena 45 zł

Łamanie: Pracownia Składu Komputerowego
Wydawnictwa Uniwersytetu Śląskiego
Druk i oprawa: Zakład Poligraficzny. Marian Wioska
ul. 73. Pułku Piechoty 1, 41-500 Chorzów